NÖROPSİKİYATRİ ARŞİVİ

Yazarlar için Yapay Zekâ Araçlarıyla Teknik Kontrol Uygulama Kılavuzu

Tutum ve Açıklamalar Eki

Hukuki çerçeve, referanslar, sık sorulan sorular

Hazırlayan: Nöropsikiyatri Arşivi Yayın Kurulu

Bu Belge Nedir?

Bu belge, Nöropsikiyatri Arşivi (NPA) Yazarlar için Yapay Zekâ Araçlarıyla Teknik Kontrol Uygulama Kılavuzu'nun ana belgesini tamamlayan tutum ve açıklamalar ekidir. Ana belge yazarın teknik kontrol yaparken doğrudan kullanabileceği dört komutu ve beyan şablonlarını içerir; bu ek belge ise söz konusu kılavuzun hukuki çerçevesini, kapsamını, dayanaklarını ve sıkça sorulan soruların cevaplarını sunar.

Yazarlar komutları kullanmaya ana belge ile başlayabilir; bu ek belge ise yapay zekâ kullanımının hukuki ve etik çerçevesini, sorumluluk paylaşımını ve kapsam dışı bırakılan içerikleri ayrıntılı olarak açıklar. Ayrıca tutum sorgulamaları, etik kurul incelemeleri, hukuki danışmanlık veya akademik tartışmalar için referans niteliğindedir.

> Ana Belge, teknik kontrol komutlarını kullanmak için yeterlidir. Ancak yapay zekâ araçlarının akademik çalışmada kullanımının hukuki ve etik çerçevesi, sorumluluk paylaşımı ve olgu sunumları gibi kritik istisnalar bu Ek Belge'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır; yazarlarımızın bu belgeyi de en az bir kez okumasını öneriyoruz.

1. Hukuki Çerçeve ve Sorumluluk Reddi

NPA Yazarlar için Yapay Zekâ Araçlarıyla Teknik Kontrol Uygulama Kılavuzu, NPA'nın yayın standartlarına uygun bir başvuru hazırlanmasına **yardımcı olmayı amaçlayan bir bilgilendirme belgesidir**, editöryal sürecin bir parçası değildir ve başvuru için ön koşul niteliği taşımaz. Yazarın bu kılavuzu uygulamamış olması başvurunun değerlendirme sürecini olumsuz etkilemez.

Nöropsikiyatri Arşivi, yazarların yapay zekâ araçlarına yükledikleri içeriklerin bu araçlar tarafından işlenmesi, saklanması veya üçüncü taraflarca kullanılmasından **doğabilecek hiçbir hukuki, etik veya mesleki sonuçtan sorumlu değildir.** Yazar; kullandığı yapay zekâ aracının hizmet koşullarını ve veri politikasını incelemekle, kendi verisini - özellikle hasta verisi, yayımlanmamış araştırma verisi, patent başvurusuna konu olabilecek içerikler ve ortak yazarların onayını

taşımayan içerikler - korumakla tek başına yükümlüdür. KVKK, GDPR, ICMJE, COPE, YÖK Üretken Yapay Zekâ Etik Rehberi (2024) ve etik kurul taahhütleri kapsamındaki tüm yükümlülükler yazarda kalmaya devam eder. Yapay zekâ aracı kullanımı bu yükümlülüklerin kapsamını değiştirmez ya da hafifletmez.

2. Hasta Verisi ve Kapsam Dışı Bırakılan İçerikler

Olgu sunumları, olgu serileri, hasta düzeyinde tanımlayıcı veri içeren tüm makaleler ve bireysel hasta görüşmelerinden alıntı içeren kalitatif çalışmalar bu teknik kontrol uygulamasının kapsamı dışındadır ve yapay zekâ araçlarına yüklenmemelidir.

Bu tür makalelerde, en titiz anonimleştirme uygulamalarına rağmen kimliklendirilebilir veri sızıntısı riski sıfıra indirilemez ve KVKK kapsamındaki özel nitelikli kişisel veri korumaları, ICMJE ve etik kurul taahhütleriniz açısından yazara ciddi sorumluluk(lar) doğurabilir.

2.1. Diğer Makale Türleri için İlkeler

- Henüz yayımlanmamış ortak araştırma verilerini paylaşmadan önce **tüm yazarların** bilgisi ve onayının bulunduğundan emin olunuz.
- Ham veri dosyalarını (SPSS, Excel, R çıktıları, NVivo dosyaları vb.) hiçbir koşulda yapay zekâ aracına yüklemeyiniz.
- Yapay zekâ aracının veri saklama (data retention) politikasını kontrol ediniz; mümkünse “eğitim amaçlı kullanım dışı” (training opt-out) veya “sıfır veri saklama” (zero data retention) seçeneklerini etkinleştiriniz.

3. Önerilen Yapay Zekâ Araç Sınıfı

Teknik kontrol için, verilerinizin model eğitiminde kullanılmama garantisinin sözleşme ile sağlandığı kurumsal/API tabanlı hizmetleri tercih etmenizi tavsiye ediyoruz. Bu sınıfa giren hizmetlere örnekler:

- **API tabanlı erişim:** Claude API (Anthropic), OpenAI API, Google Cloud Gemini API
- **Kurumsal abonelikler:** Claude Team/Enterprise, ChatGPT Team/Enterprise, Google Workspace Gemini
- **Bulut platformları:** Microsoft Azure OpenAI, AWS Bedrock, Google Cloud Vertex AI

Bu hizmetlerde veriler varsayılan olarak model eğitiminde kullanılmaz; çoğu kurumsal sözleşmede “sıfır veri saklama” (zero data retention) seçeneği de mevcuttur.

Ücretsiz kullanıcı hizmetleri (Claude.ai Free, ChatGPT Free/Plus, Gemini Free vb.) varsayılan ayarlarda verilerinizi model eğitimi için kullanabilmektedir. Bu hizmetleri tercih ederseniz hesap

ayarlarınızda “veri paylaşımının kapatılması”, “eğitim amaçlı kullanım dışı” (training opt-out) veya benzer adlarla geçen seçeneği aramanız ve etkinleştirmeniz önerilir. Söz konusu seçeneğin adı, yeri ve kapsamı platformdan platforma ve zaman içinde değişebileceğinden, kullandığınız aracın güncel veri politikasını ayrıca incelemeniz tavsiye edilir. Bu seçeneğin etkinleştirilmesi, sonraki etkileşimlerin model eğitiminde kullanılmamasını sağlar; ancak geçmiş etkileşimlerin silinmesini garanti etmeyebilir. Sözleşme ile veri koruma güvencesi yalnızca kurumsal/API tabanlı hizmetlerde mevcuttur.

Hangi hizmeti seçerseniz seçin, ilgili aracın güncel hizmet koşullarını ve veri politikasını incelemek yazarın sorumluluğundadır. NPA herhangi bir aracı, sağlayıcıyı veya sürümü onaylamaz.

4. Yapay Zekâ Kullanımının Beyanı

Nöropsikiyatri Arşivi'nin yürürlükteki politikası gereğince, yazının hazırlanmasında yapay zekâ araçlarından yararlanıldığında kullanılan aracın adı, versiyonu ve yapay zekâ tarafından üretilen içerik “Yöntem” bölümünde ve yazı sonundaki “Bilgilendirme” bölümünde açıkça belirtilmelidir. Aynı bilgilendirme başvuru sırasında editörlere gönderilen üst yazıda da yer almalıdır.

Bu teknik kontrol uygulaması kapsamında yapay zekâ kullanımınız - yalnızca dilsel ve yapısal kontrol amacıyla olsa dahi - söz konusu şeffaflık gerekliliği kapsamında değerlendirilmelidir. Beyan şablonları için Ana Belge'deki “Yapay Zekâ Kullanım Beyanı” bölümüne bakınız.

ICMJE önerilerine ve YÖK Üretken Yapay Zekâ Etik Rehberi'nin (2024) şeffaflık ilkesine paralel olarak, yapay zekâ kullanımının beyan edilmemesi düzeltici işlem gerektirebilir ve bazı koşullarda bilimsel yanıltma (research misconduct) olarak değerlendirilebilir. TÜBİTAK Üretken Yapay Zekâ Rehberi de, beyanı eksik veya hatalı yapmanın uygun olmayan yapay zekâ kullanımıyla birleştiğinde “uydurma” (fabrication) etik ihlali kapsamına girebileceğini belirtmektedir.

5. Yapay Zekâ ile Üretilen Görsel/Şekil İçin Ayrıntılı Politika

Nöropsikiyatri Arşivi, yapay zekâ araçları ile üretilen görsel ve şekiller konusunda üç kategorili bir yaklaşım benimser:

Bilimsel veri sunumu (yasak): Deneysel bulguları, ölçüm sonuçlarını, tıbbi görüntüleri (radyoloji, patoloji, histolojik kesitler, endoskopik görüntüler, dermatolojik fotoğraflar vb.), grafikleri ve tabloları temsil eden görseller yapay zekâ araçları ile üretilemez veya değiştirilemez. Bu tür görsellerin gerçek veriye dayalı olarak yazar tarafından oluşturulması esastır.

Tıbbi görüntülerin yapay zekâ araçları ile geliştirilmesi, birleştirilmesi, iyileştirilmesi veya “temizlenmesi” bilimsel yanıltma (research misconduct) kapsamında değerlendirilir. Bilimsel veriyi temsil eden görsellerin yapay zekâ ile üretilmemesi veya değiştirilmemesi konusunda uluslararası

yayıncılar (Elsevier, Springer Nature, Science/AAAS, JAMA vb.) benzer bir tutum sergilemektedir; ancak kavramsal illüstrasyonlara ilişkin politikalar yayıncıdan yayıncıya farklılık göstermekte olup bazı yayıncılar (ör. Springer Nature, Elsevier) bu tür görsellere de önemli kısıtlamalar getirmektedir. Farklı bir dergiye başvuru planlayan yazarların ilgili derginin güncel politikasını ayrıca incelemesi önerilir.

Kavramsal illüstrasyon (koşullu izin): Özet şeması, kavram haritası, anatomik açıklama, mekanizma çizimi gibi bilimsel veri sunmayan ama açıklayıcı işlevi olan görseller yapay zekâ araçları ile üretilebilir. Bu kullanımın koşulları:

- Yöntem bölümünde beyan
- Şekil altyazısında beyan (aracın adı, versiyonu, üretim komutu)
- Telif hakları açısından yazarın sorumluluğu (bazı yapay zekâ araçları eğitim verisinde bulunan mevcut görselleri yeniden üretebilir)

Teknik iyileştirme (izin verilir): Yazarın kendi oluşturduğu bir görselin çözünürlüğünü artırma, arka planını temizleme, renk dengesini ayarlama gibi teknik iyileştirmeler için yapay zekâ araçları kullanılabilir. Bu düzey iyileştirmeler için ayrı beyan gerekmez; ancak orijinal veriyi çarpıtmayacak biçimde yapılması esastır.

Kaynaklar: Elsevier Publishing Ethics, Nature Editorial Policies (2023), Science AAAS AI Policy (2023), JAMA Instructions for Authors (2024).

6. Yazar Sorumlulukları

Yapay zekâ çıktılarının doğruluğundan ve önerilerin makaleye uygun biçimde uyarlanmasından yazarlar sorumludur. **Yapay zekâ araçları hata yapabilir, yanlış öneride bulunabilir veya NPA yayın standartlarını tam yansıtmayabilir. Her öneriyi eleştirel biçimde değerlendiriniz; otomatik olarak kabul etmeyiniz.**

COPE'un *Authorship and AI Tools Pozisyon Belgesi (2023, 2024 güncelleme)* çerçevesinde, yapay zekâ araçları hiçbir koşulda **yazar olarak listelenemez** ve **kaynaklarda atıf olarak gösterilemez**; çünkü yazarlık için gerekli olan içeriğin doğruluğu, bütünlüğü ve özgünlüğü konusundaki sorumluluk yalnızca insanlara ait olabilir. Yapay zekâ araçları yasal statüye sahip olmadığından telif hakları olamaz, dava edilemezler ve bir araştırmanın özgünlüğünü onaylayamazlar.

Yapay zekâ tarafından üretilen içerikte intihal bulunmadığından, gerekli izinlerin alındığından ve uygun kaynak atıflarının yapıldığından emin olmak yazarın sorumluluğundadır. Yapay zekâ tarafından üretilen materyal birincil kaynak olarak atıf gösterilemez ve kaynaklar listesinde yer alamaz.

7. Sık Sorulan Sorular

S1. Bu teknik kontrol zorunlu mu?

Hayır, zorunlu değildir. Ancak Nöropsikiyatri Arşivi Yayın Kurulu olarak başvuru öncesinde uygulanmasını öneriyoruz. Uygulandığında hem hakem sürecinin hızlanması hem de revizyon yükünüzün azalması beklenmektedir.

S2. Bu teknik kontrolü uygularsam makalem otomatik olarak kabul edilir mi?

Hayır. Bu uygulama yalnızca teknik ve biçimsel bir ön kontroldür. Makalenizin bilimsel değeri, özgünlüğü ve metodolojik sağlamlığı yine yayın kurulu ve bağımsız hakemler tarafından değerlendirilecektir.

S3. Hangi yapay zekâ aracını kullanmalıyım?

NPA belirli bir aracı önermez veya onaylamaz. Ancak veri güvenliği açısından, eğitim verisi kullanımının dışında bırakıldığı sözleşmesel olarak garanti edilen kurumsal/API tabanlı hizmetleri tercih etmenizi öneriyoruz (ayrıntı için bkz. Bölüm 3). Hangi hizmet seçilirse seçilsin, aracın güncel hizmet koşullarını ve veri politikasını incelemek yazarın sorumluluğundadır.

S4. Yapay zekâ kullandığımı beyan etmek zorunda mıyım?

Evet. NPA yayın politikasında, ICMJE önerilerinde ve YÖK Üretken Yapay Zekâ Etik Rehberi'nde (2024) yapay zekâ kullanımının beyanı zorunludur. Teknik kontrol amacıyla da olsa, bir yapay zekâ aracının kullanıldığı durumda Yöntem bölümü, Bilgilendirme bölümü ve üst yazıda beyan gereklidir. Bu şeffaflığın editöryal değerlendirmeyi olumsuz etkilemesi söz konusu değildir; tam tersine, dürüst ve açık süreç yönetiminin göstergesi olarak değerlendirilir. Beyan edilmemesi durumunda bilimsel yanıltma (research misconduct) olarak işlem görebilir; TÜBİTAK Üretken Yapay Zekâ Rehberi de bu durumun uydurma (fabrication) etik ihlali kapsamına girebileceğini belirtmektedir.

S5. Yapay zekâ yanlış önerilerde bulunursa ne yapmalıyım?

Yapay zekâ çıktıları eleştirel değerlendirmeden geçirilmeli ve yalnızca doğru bulduklarınız uygulanmalıdır. Yanlış veya yanıltıcı öneri olduğunu düşündüğünüz noktaları dikkate almayın. Her bir öneriden nihai olarak yazarlar sorumludur.

S6. Hakemlerim de yapay zekâ kullanıyor mu?

Hakem değerlendirmesi sürecinde yapay zekâ kullanımı dergi politikası kapsamında ayrıca düzenlenmektedir. ICMJE tavsiyeleri uyarınca hakem ve editörler, gizliliğin sağlanamadığı yapay zekâ sistemlerine yazarın açık izni olmadan başvuruları yükleyemez. Mevcut kılavuz yalnızca yazar tarafından yapılan başvuru öncesi teknik kontrolü kapsar.

S7. Olgu sunumumda hasta verilerini yapay zekâya verebilir miyim?

Olgu sunumları ve hasta düzeyinde tanımlayıcı veri içeren makaleler bu kılavuzun kapsamı dışındadır (bk. Bölüm 2). Bu tür içeriklerin yapay zekâ araçlarına aktarılması durumunda doğabilecek tüm hukuki ve etik sorumluluk(lar) yazara aittir. NPA, bu kapsam için bir teknik kontrol yöntemi önermemektedir.

S8. Bu kılavuz NPA'nın hakem değerlendirmesinin gizliliği prensibini ihlal etmiyor mu?

Hayır. COPE ve ICMJE çerçevesinde gizlilik (confidentiality) yükümlülüğü hakem ve editörlere yöneliktir; yazarın kendi yazdığı metni başkalarıyla - ortak yazarlar, mentorlar, dil danışmanları, preprint sunucuları ya da dilsel/yapısal kontrol araçları - paylaşma serbestliği bu yükümlülük kapsamı dışındadır. Teknik kontrol, yazarın kendi metni üzerinde kendi inisiyatifiyle uyguladığı bir kontroldür ve yazarın haklarındandır.

ICMJE'ye göre dergiye gönderilen makaleler yazarın 'privileged communication' (ayrıcalıklı iletişim) niteliğinde olup yazar, kendi metnini hangi araçla nasıl işleyeceğine karar verme yetkisine sahiptir. NPA, bu yetkinin sorumlulukla kullanılmasını ve veri saklamayan/eğitimde kullanmayan araçların tercih edilmesini önerir.

S9. Yapay zekâ aracına yüklediğim makale "yayımlanmış" sayılır mı? Çift yayın riski oluşur mu?

Hâkim akademik görüşe göre bir yapay zekâ aracına gönderim yayımlama sayılmaz; çünkü içerik kamusal erişime açılmaz. Ancak bazı uluslararası dergiler (Nature, Science, NEJM gibi) ChatGPT, Claude ve benzeri servislere yüklemeyi preprint paylaşımı olarak değerlendirme eğilimi göstermiştir. NPA, teknik kontrol amaçlı kullanımı bu kapsamda saymamaktadır. Ayrıca bir çalışmanın, bir kongre ya da toplantıda sunulması ya da preprint olarak kamuya açılmış olması, hakem değerlendirmesinden geçerek bilimsel yayına dönüşüm aşamalarının tamamlanması demek değildir.

S10. Bu kılavuz gelecekte değişebilir mi?

Evet. Yapay zekâ teknolojileri ve yayıncılık standartları hızla evrildiği için bu kılavuz dönemsel olarak güncellenecektir. Güncel sürüm her zaman www.noropsikiyatriarsivi.com adresindeki "Yazarlara Bilgi" sayfasında bulunabilir.

8. Referans Belgeler ve Kaynaklar

Bu kılavuz, aşağıda listelenen uluslararası ve yerel referans belgelerle uyumlu olarak hazırlanmıştır. Belgenin yorumlanmasında veya uygulanmasında ortaya çıkabilecek belirsizliklerde bu kaynaklara başvurulması önerilir.

8.1. Uluslararası Yayıncılık ve Etik Çerçeveleri

- **ICMJE - Use of Artificial Intelligence in Publishing:** International Committee of Medical Journal Editors'ın yazarlar (V.A), hakemler (V.B) ve editörler (V.C) için yapay zekâ tavsiyeleri. www.icmje.org/recommendations/browse/artificial-intelligence/
- **COPE - Authorship and AI Tools (2023, 2024 güncelleme):** Committee on Publication Ethics'in yapay zekâ araçlarının yazarlık statüsüne ilişkin pozisyon belgesi. publicationethics.org
- **WAME - Chatbots, ChatGPT, and Scholarly Manuscripts (2023):** World Association of Medical Editors'ın akademik yayıncılıkta sohbet botu kullanımına ilişkin tavsiye belgesi. www.wame.org
- **Elsevier - Generative AI Policies for Journals:** Yapay zekâ ile görsel üretimi ve değiştirilmesine ilişkin kısıtlamaları içeren yayıncı politikası.
- **Springer Nature / Nature Portfolio - Editorial Policies: Artificial Intelligence (2023):** Üretken yapay zekâ ile oluşturulan görsellere ilişkin yayıncı politikası.
- **Science (AAAS) - Editorial Policies, AI (2023):** Science dergi ailesinin yapay zekâ ile üretilen metin ve görsellere ilişkin politikası.
- **JAMA - Instructions for Authors (2024):** JAMA Network dergilerinin yapay zekâ kullanımı ve beyanına ilişkin yazar talimatları.

8.2. Türkiye'deki Yerel Mevzuat ve Rehberler

- **YÖK - Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber (Mayıs 2024):** Yükseköğretim Kurulu'nun Türkiye'deki tüm akademisyenleri kapsayan resmi etik rehberi. Şeffaflık, dürüstlük, özen, hesap verebilirlik ve etik risk farkındalığı temel ilkeleridir.
- **TÜBİTAK - Üretken Yapay Zekâ Rehberi:** Yapay zekâ kullanımının beyanı ve uygunsuz kullanımın 'uydurma (fabrication) etik ihlali' kapsamında değerlendirilebileceğine ilişkin yönerge.
- **ULAKBİM TR Dizin Kriterleri:** Türkiye'deki bilimsel dergilerin TR Dizin'de yer alması için karşılaması gereken etik ve yapısal standartlar.
- **KVKK - Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (6698 sayılı):** Özellikle hasta verisi gibi özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesi ve üçüncü taraf veri işleyicilere aktarılmasına ilişkin yasal çerçeve.

8.3. EQUATOR Network - Klasik Rapor Kılavuzları

- **CONSORT:** Randomize kontrollü çalışma raporları için
- **STROBE:** Gözlemsel çalışma raporları için (kesitsel, kohort, vaka-kontrol)

- **PRISMA:** Sistematik derleme ve meta-analizler için
- **STARD:** Tanısal doğruluk çalışmaları için
- **CARE:** Olgu sunumları için
- **ARRIVE:** Hayvan deneyi raporları için
- **TREND:** Randomize olmayan davranışsal ve halk sağlığı çalışmaları için

8.4. EQUATOR Network - Yapay Zekâ Tabanlı Çalışmalar İçin

Yapay zekâ ve makine öğrenmesi tabanlı çalışmaların artmasıyla EQUATOR Network koleksiyonuna eklenmiş yeni rapor kılavuzlarıdır. Psikiyatri alanında özellikle LLM tabanlı uygulama çalışmalarının değerlendirilmesinde önem taşır.

- **CONSORT-AI:** Yapay zekâ içeren randomize kontrollü çalışmalar için CONSORT eklentisi
- **SPIRIT-AI:** Yapay zekâ içeren klinik çalışma protokolleri için SPIRIT eklentisi
- **TRIPOD-AI / PROBAST-AI:** Yapay zekâ tabanlı tanısal ve prognostik prediksiyon model çalışmaları
- **TRIPOD-LLM (2025):** Büyük dil modeli kullanan çalışmalar için yeni rapor kılavuzu
- **CHART:** Sohbet botu (chatbot) sağlık danışmanlığı çalışmaları için
- **GAMER:** Üretken yapay zekâ araçlarının medikal araştırmada kullanımı için rapor kılavuzu
- **DECIDE-AI:** Yapay zekâ tabanlı klinik karar destek sistemlerinin erken klinik değerlendirmesi
- **CLAIM:** Tıbbi görüntülemede yapay zekâ çalışmaları için kontrol listesi

Tüm rapor kılavuzlarına EQUATOR Network'ün resmi sayfasından (www.equator-network.org) erişilebilir.

8.5. İlgili Diğer Standartlar

- **CRediT (Contributor Roles Taxonomy):** Yazar katkı beyanı için 14 maddelik standart taksonomi. credit.niso.org
- **Helsinki Bildirgesi (Ekim 2024):** İnsan üzerinde tıbbi araştırmaların etik ilkeleri. www.wma.net
- **ICMJE Form for Disclosure of Conflicts of Interest:** Çıkar çatışması beyanı için standart form.

Bu ek belgeyi tamamlayan ana belge: 'NPA Yazarlar için Yapay Zekâ Araçlarıyla Teknik Kontrol Uygulama Kılavuzu — Ana Belge'. Geri bildirim için: npa@noropsikiyatriarsivi.com